

دانشگاه آتاتورک و زبان و ادب فارسی *

تاریخ دانشگاه آتاتورک یکی از رویاهای تحقق یافته جمهوری ترکیه است. آتاتورک، بنیانگذار جمهوری ترکیه در سال ۱۹۳۷ به هنگام سخنرانی افتتاحیه خود در مجلس ترکیه به احداث یک دانشگاه بزرگ در آناتولی شرقی اشاره کرد. نخستین قدم در این راه ۱۲ سال پس از درگذشت آتاتورک برداشته شد و کمیسیونی که تشکیل یافته بود پیشنهاد کرد که دانشگاه شرق در ارزروم احداث گردد. این عنوان بعداً به دانشگاه آتاتورک تغییر یافت و متعاقب تصویب قانون دانشگاه آتاتورک (۱۹۵۹)، مقدمات احداث دانشگاه نیز به پایان رسید. دانشگاه آتاتورک در تاریخ ۱۷ نوامبر ۱۹۵۸ در ساختمان یک مدرسه ابتدایی با دو دانشکده کشاورزی و ادبیات و مجموعاً ۱۳۵ دانشجو شروع به کار کرد.

گروه زبان و ادبیات فارسی در سال ۱۹۶۸ تحت عنوان گروه زبان و ادبیات‌های عربی-فارسی تشکیل شد و آموزش زبان و ادبیات فارسی (دوره لیسانس) در سال تحصیلی ۷۶-۱۹۷۵ آغاز گردید. این گروه در ۱۹۸۳ عنوان گروه زبان و ادبیات‌های شرقی به خود گرفت.

از ۱۹۸۲ تاکنون حدود ۵۰۰ دانشجو در دوره‌های روزانه و شبانه فارغ التحصیل

شده‌اند. از میان فارغ‌التحصیلان این گروه که به پست‌های مهم دست یافته‌اند می‌توان به استادانی چون چوغنکی، یاسین، قره اسماعیل اوغلی و دانشیارانی چون شفق و وانلی اوغلی اشاره کرد. در حال حاضر ۸۱ نفر در دوره لیسانس، چهار نفر در دوره فوق لیسانس و یک نفر در دوره دکتری مشغول به تحصیل هستند.

نخستین استادان فارسی این دانشگاه عبارتند از:

دکتر احمد احسان تورک (استاد)

متولد ۱۹۲۵ که در دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول تحصیل کرد و از ۱۹۶۰ به تدریس در گروه زبان شناسی فارسی و عربی دانشگاه آتاتورک مشغول شد. از میان آثار دکتر تورک می‌توان به دیوان ابی مقبل، ابن الانباری و آثار او، راعی و اشعارش و مقالاتی چون خود زیست نامه فیص...افندی و ورود ترکان به الجزایر اشاره کرد.

دکتر نظیف شاهین اوغلی (استاد)

متولد ۱۹۳۶ که در ۱۹۶۶ به درجه دکتری زبان شناسی عربی- فارسی از دانشگاه استانبول نائل آمد و پس از آن یک سال در ایران و حدود دو سال در فرانسه به تحقیق پرداخت. عنوان برخی آثار ایشان عبارت است از:

نوید شیرازی و سلامان و ابسال (عنوان رساله دکترا)، مقوله آزادی نزد سعدی و ابن تیمیه، تصوف در آثار سعدی، فهرست کتاب‌های دستور زبان فارسی (با الفبای قدیم)، جایگاه و اهمیت تصوف در اسلام، دستور زبان فارسی (صرف و نحو)، آموزش فارسی در ترکیه و ابعاد آن.

پورتال جامع علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دکتر عمر اوکوموش (استاد)

متولد ۱۹۴۳ و دانش آموخته دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول که از سال ۱۹۹۳ موفق به اخذ عنوان استادی و سپس به دانشگاه حران منتقل شد.

دکتر صائمه اینال صاوی (استاد)

متولد ۱۹۳۴ و دانش آموخته گروه زبان‌های کلاسیک شرقی دانشگاه آنکارا که در دانشگاه علیگر هندوستان موفق به اخذ فوق لیسانس زبان و ادبیات فارسی و در ۱۹۶۹ در دانشگاه تهران به درجه دکترا نائل گردید. پس از آن به مدت سه سال در دانشکده

ادبیات دانشگاه تهران به عنوان مربی مشغول تدریس شد و مسئولیت آثار ترکی کتابخانه دانشگاه تهران را نیز به عهده گرفت و در ۱۹۷۲ به ترکیه بازگشت و در دانشکده علوم اسلامی دانشگاه آتاتورک مشغول خدمت شد. پس از طی دوره‌های کارشناسی و آسیستانی در این دانشکده عازم آمریکا شد و در دانشگاه پنسیلوانیا به تحقیق پرداخت و در ۱۹۸۶ پس از اخذ درجه دانشیاری بازنشسته شد و در ۱۹۹۱ مجدداً به دانشکده ادبیات دانشگاه آتاتورک بازگشت و به دریافت درجه استادی موفق گردید. آثار زیادی از وی به چاپ رسیده است از جمله:

سیرالعباد الی المعاد (رساله دوره لیسانس)، خلاصه احوال الشعراء (رساله دوره فوق لیسانس)، تصحیح یکی از متون دستوری با ذکر مقدمه‌ای کامل درباره تاریخ و تحول دستور زبان فارسی در دوره عثمانی و ترکیه (رساله دوره دکترا)، هلالی جغتایی، خلاصه‌ای از تاریخ زبان فارسی در آنتولی (به زبان انگلیسی)، دستورنویسی در دوره تنظیمات و ...

شرح حال اعضای هیأت علمی دانشگاه دکتر نعمت ییلدرم (دانشیار و مدیر گروه)

متولد ۱۹۶۳ شهر ارزروم و دانش آموخته رشته زبان و ادبیات فارسی دانشکده ادبیات دانشگاه ارزروم. رساله فوق لیسانس وی به سلطان احمد جلایر و دیوان او به نام کتاب المقدمه و رساله دکترای وی به جمله‌سازی در گلستان و بوستان سعدی اختصاص یافت. کتاب‌هایی نیز به چاپ رسانده از جمله:

دستور زبان فارسی (سه مجلد)، ارزروم ۲۰۰۰ - ۱۹۹۶ / افعال، صیغه‌ها و زمان‌ها در فارسی، استانبول، ۱۹۹۷ / متون معاصر فارسی، ارزروم، ۱۹۹۷ / جمله‌های مرکب در فارسی، ارزروم، ۲۰۰۰ / منابع ادبیات فارسی، ارزروم، ۲۰۰۰ و ...

و برخی از مقالاتی که در نشریات ترکیه به چاپ رسانده عبارت است از:

نگرش سعدی به دولتمردان، نگاهی عمومی به تاریخ دستور زبان فارسی / جایگاه ادبیات کودکان در تاریخ ادبیات فارسی، فریدون مشیری و شعر او، فروغ فرخزاد و شعر او، ابوالقاسم لاهوتی و شعر او، ابوالممالک فراهانی و شعر او، اساطیر ایرانی و ...

دکتر محمد آتالای (دانشیار)

متولد ۱۹۵۵ ارزروم و دانش آموخته زبان و ادبیات فارسی که به مدت ده سال از

۱۹۸۳ تا ۱۹۹۳ به عنوان معلم زبان فارسی در دانشگاه فرات (الازبق) خدمت کرد و از سال ۱۹۹۲ تاکنون در دانشگاه آتاتورک مشغول تدریس است.

رساله فوق لیسانس وی دربارهٔ نشر انتقادی مثنوی‌های صنم و دلربای کاستی نیشابوری و رسالهٔ دکترای وی دربارهٔ نشر انتقادی دیوان فارسی نفعی بود.

کتاب‌هایی از ایشان به چاپ رسیده از جمله:

فرهنگ ادبیات به کمک محمد وانلی اوغلی / شرح جزیره مثنوی به کمک تورگوست قربای / بلاغت عثمانیه به کمک تورگوست قربای / تاریخ ادبیات ایران از آغاز تا دورهٔ غزنویان / تاریخ ادبیات ایران در دورهٔ سلجوقیان / ادبیات ایران در دوره‌های مغول، تیموری، صفوی و قاجار. آثاری نیز ترجمه کرده از جمله:

صوره النبویه در ادبیات ترک (از عربی به ترکی)، دربارهٔ ماهیت شعر (مقاله‌ای از دکتر زرین کوب)، تاریخچه نقد شعر در ایران (مقاله‌ای از دکتر زرین کوب). مقالاتی نیز از جمله دربارهٔ خاقانی، شعر نفعی و بهاریه فارسی در خصوص سلیم سوم نوشته است.

دکتر حسن چیفت چی (دانشیار)

متولد ۱۹۶۲ و دانش آموخته زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آتاتورک که در ۱۹۹۶ به اخذ درجهٔ دکترا در آن دانشگاه نائل گردید. رساله‌های فوق لیسانس و دکتری ایشان به ترتیب به مباحث سراجی و دیوان او و عبید زاکانی: نگرش‌های اجتماعی، اخلاقی و فلسفی او اختصاص داشت. کتاب‌هایی نیز تألیف کرده از جمله: هجو و نقد اجتماعی در ادبیات کلاسیک فارسی، ارزروم، ۲۰۰۰ / گزیده‌ای از نوادر امثال عبید زاکانی، ارزروم، ۲۰۰۰ و مقالاتی از جمله: هجو و مزاح در ادبیات کلاسیک اسلامی، یک اثر ناشناخته از عبید زاکانی و پیام داستان موش و گربه را نوشته است.

دکتر ویس دگیرمن جای (دانشیار)

متولد ۱۹۶۵ و دانش آموخته دانشگاه آتاتورک که در ۱۹۹۶ به اخذ درجهٔ دکترا در رشته زبان و ادبیات فارسی در این دانشگاه نائل گردید. رسالهٔ فوق لیسانس وی دربارهٔ کتاب الغریبات، سلطان احمد جلایر و رساله دکتری وی دربارهٔ ربانامه سلطان ولد بود. کتاب‌هایی نیز به چاپ رسانده از جمله: رباعیات سلطان ولد، ارزروم، ۱۹۹۶ / اشعار عربی سلطان ولد، ارزروم، ۱۹۹۶ / فنون بلاغت و صناعات ادبی، ارزروم، ۱۹۹۶ /

عروض و قافیه، ارزروم، ۱۹۹۶ / توشیحات، ارزروم، ۱۹۹۸ / متون کلاسیک و تاریخ، ارزروم، ۱۹۹۹ / قصیده منشور بدیع الاسحار مولانا قوام الدین گنجوی، ارزروم، ۱۹۹۹ / بدیعیه یا مصنوعه در ادبیات ایران، ارزروم، ۲۰۰۰. آثاری نیز ترجمه کرده است از جمله: روش نقد ادبی (از پرویز ناتل خانلری)، پیدایش و گسترش ادبیات تطبیقی (جواد هیأت)، مقصود از ادبیات تطبیقی چیست (شهناز شاهین). مقالات ایشان نیز به موضوعات زیر اختصاص یافته است:

مفاهیم مربوط به مولانا و مولوی-اگری در مثنوی انتھانامه، انواع وزن در دیوان عطار، انواع وزن در دیوان سنایی، مولانا شمس الدین بردعی و قصیده منشور او، بدایع العروض علی الابتداء و ...

احد امیر چوپانی (مری)

متولد ۱۹۴۹ تبریز و دانش آموخته دانشگاه آتاتورک در رشته لیسانس علوم اقتصادی و فوق لیسانس زبان و ادبیات فارسی و در حال حاضر مری زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه مذکور است. رساله فوق لیسانس ایشان به عصمت بخاری و غزنویان و محافل ادبی دوره غزنویان اختصاص داشته و تاکنون سه جلد کتاب درسی نیز در خصوص ترجمه و انشاء فراهم کرده است.

آسمان گوک حان

متولد ۱۹۴۶ ارزروم و دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه ارزروم. رساله فوق لیسانس وی درباره ناصر بخاری و قصیده هایش بوده است.

اوغور کوراوغلی

متولد ۱۹۷۵ ارزروم و فوق لیسانس زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آتاتورک. رساله فوق لیسانس وی درباره شاعران و ادیبان ترک در مجالس النفاثس علی شیرنوبی است. علاوه بر آن نامه هایی از صادق هدایت را نیز به ترکی ترجمه کرده است.

پانوشت:

* با اندکی ویرایش و تلخیص برگرفته از مجله آشنا، تابستان و پاییز ۸۳.